

ПРО ФОРМУВАННЯ ЧИТАЧЕМ ЦІЛІСНОГО ОБРАЗУ ПІД ЧАС ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Автор статті порушує важливу для сучасної літературної освіти проблему – формування інтерпретаційної компетентності. Чинні шкільні документи означили компетентнісний, діяльнісний і особистісно орієнтовані підходи до навчання літератури дітей у школі як пріоритетні. Опитування вчителів показало, що рівень обізнаності процедури інтерпретації художнього твору читачем не є достатнім. Інтерпретація – поняття, яке зараховують до герменевтики. У статті подається низка визначень поняття “інтерпретація”, а також проаналізовано праці європейських літературознавців, які обґрунтували окреслену проблему. Учені назвали види інтерпретаційної діяльності, фактори, від яких вона залежить, простежили їх взаємовпливи, зв’язок із буттям читача, запропонували алгоритм інтерпретаційної діяльності. Учителів необхідно бути обізнаним із поглядами літературознавців на окреслену проблему і спиратися на них, моделюючи поглиблену роботу над текстом художнього твору.

Ключові слова: літературна освіта, компетентнісний підхід, літературна компетентність, сприймання, інтерпретація, інтерпретаційна діяльність, суб’єктивізм, життєвий досвід.

Чинною шкільною програмою окреслено, що компетентному читачеві притаманні такі риси: стійкий інтерес до читання, здатність уявляти й переживати прочитане, критично й рефлексійно мислити, інтерпретувати прочитане, знаходити авторські і творити власні смисли, відчувати естетичну насолоду від художнього слова [1].

Як бачимо, актуалізувалася проблема формування літературної компетентності, яка трактується як готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів, розуміти зміст прочитаного, з’ясувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення [1]. Отже, сьогодні не зовсім достатньо вчителів літератури організувати прочитання твору та застосувати окремі елементи аналізу. Випускник сучасної школи повинен виконувати інтерпретаційну діяльність під час поглибленого вивчення художнього твору.

Про інтерпретацію на уроках літератури у методиці заговорили ще в 90-х роках минулого століття. Так, проблему вирішували методисти школи В. Маранцмана, які розробили систему творчих робіт для учнів 5–11 класів, в основу якої поклали діалогічну концепцію навчання літературі, спрямованої на розвиток інтерпретаційних умінь. Нині в Україні питання організації інтерпретаційної компетентності розробляється більш активно методистами із зарубіжної літератури (О. Ісаєва, А. Рагушняк, Л. Мірошниченко та ін.) Вітчизняні методисти Г. Токмань, В. Шуляр, А. Ситченко, С. Жила Т. Дятленко та ін. торкаються окресленої проблеми побіжно.

Ми провели опитування серед учителів-практиків щодо готовності їх організувати інтерпретаційну діяльність учнів на уроці. З’ясувалося, що вони розуміють значення поняття, мають певне уявлення щодо його змісту й організації роботи на уроці, проте розуміння самого внутрішнього процесу інтерпретації у свідомості учня-читача не є достатнім. Часто вчителі не можуть означити, від чого залежить рівень інтерпретації і як твориться цілісний образ тексту твору.

Мета статті – розкрити поняття “інтерпретація” в літературознавстві, а також простежити, які етапи охоплює сама процедура інтерпретаційної діяльності учнів-школярів під час поглибленої роботи над текстом твору з метою створення цілісного образу його.

Традиційно “інтерпретацію” зараховують до герменевтики – однієї з допоміжних галузей літературознавства. Специфічні завдання інтерпретації окреслюються її природою. Спочатку художній твір піддається інтерпретації для того, щоб зрозуміти його зміст, смисли, які в нього вклав автор. Інтерпретація – означає своє розуміння, важливою у цьому висловлюванні є лексема “своє”, тобто пережите і відчуте особисто реципієнтом. Завдання герменевтичної інтерпретації “розтлумачити приховані смисли, знаки, коди, до яких удався письменник, утілюючи ідейно-художній авторський задум.

Інтерпретація – (лат. *interpretatio* – тлумачення, роз’яснення) – дослідницька діяльність, пов’язана з тлумаченням змістової, смислової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку. Смісловий зміст досліджуваного літературного явища в інтерпретації виявляється через відповідний контекст на тлі сукупностей вищого порядку. Предметом інтерпретації можуть бути: 1) будь-які елементи літературного твору (фрагменти, сцени, мотиви, персонажі, алегорії, символи, тропи і навіть окремі речення та слова), співвіднесені з відповідним контекстом твору або позатекстовою ситуацією; 2) літературний твір як цілісність, коли у творі і поза ним відшуковується те завуальоване, приховане, що поєднує усі компоненти в одне ціле і робить твір неповторним; 3) літературна цілісність

вищого порядку, ніж літературний твір (наприклад, творчість письменника, літературна школа, літературний напрям, літературний період) [2, с. 316]. Інтерпретація – 1. Роз'яснення, тлумачення, розкриття змісту чого-небудь. 2. *мист.* Пояснення художнього твору з метою розуміння його змісту та ідейно-художньої концепції [3, с. 266]. Р. Барт трактує поняття як уведення “своєї ситуації в здійснюваний акт читання; ситуації, коли читач, підкорюючись сюжету твору, вписує своє прочитання в простір, створюючи твір із його власним контекстом [4, с. 316]. “Створення нового художнього твору на основі поглибленого сприймання відповідно до вікових і інтелектуальних можливостей суб'єкта [4, с. 42]”; “Можливість читача виразити себе, проявити свої читацькі здібності в мовленнєвому висловлюванні (усному чи письмовому) [5, с. 87]” та ін. Аналіз наукових джерел дозволив нам зробити висновок щодо тлумачення поняття: інтерпретація – це створення читачем власного трактування художнього твору (в усній чи письмовій формі), в основу якого покладено індивідуальні особливості сприймання, мислення, уяви і розуміння поетики художнього тексту.

У герменевтиці простежується два способи інтерпретації, зокрема об'єктивний, коли думка інтерпретатора не враховується, головне осмислити і зрозуміти чуже (Ф. Шлейермахер та інші) і суб'єктивний, який передбачає необхідність урахувати думки інтерпретатора (Х. Гадамер, П. Рікер). Виходячи з цього, і мета, і завдання інтерпретації можуть бути різними. Керуючись об'єктивним підходом, тлумач повинен яконайточніше осмислити авторську концепцію, сформулювати наміри, суб'єктивний підхід передбачає формування особистої думки інтерпретатора.

Об'єктивний спосіб інтерпретації передбачає тлумачення і розкодування прихованих смислів. Розкрити їх – означає показати все багатство і різноманіття можливих значень того чи іншого образу чи явища в тексті твору. Інтерпретувати – це, по суті, іти від явно вираженого і зрозумілого до прихованого смислу. Для цього необхідно подолати відчуженість між читачем і текстом твору. Під час інтерпретації уявлений світ подій, перетинаючись із реальним внутрішнім світом читача, впливає на нього і змінює.

Літературознавці, намагаючись представити способи і шляхи інтерпретаційної діяльності, висували різні погляди і гіпотези. Так, Г. Богін називає три способи осягнення ідейно-художнього змісту: адекватний опис значень термінів і понять; розуміння смислу, який вкладав автор у текст твору; розуміння, яке виникає у свідомості читача як відгук на прочитаний на твір і усвідомлення його змісту.

Ф. Шлейермахер висловив ідею, що інтерпретація полягає в осягненні змісту тексту твору взагалі, що вимагає повної схожості з автором. Учений стверджував, що для тлумачення чи пояснення тексту твору важливо знати біографію автора, доцільно вивчити добу, у якій жив і творив митець, характерну для нього мову, стилістичні особливості, навіть перевтілитися в самого автора.

Продовжив і розвинув ідеї Ф. Шлейермахера В. Дільтей, який уважав, що інтерпретація покликана осягнути і розтлумачити зміст і смислове навантаження окремих образів, деталей, знаків, витворених авторським генієм. Обидва дослідники виходили з розуміння інтерпретації як процесу відтворення авторського значення тексту. Цей процес вимагає від читача отожднення себе з автором, уживання, учування і, водночас, знання історичного, суб'єктивного аспектів.

Ф. Шлейермахер визначив такі правила тлумачення тексту: починати тлумачення тексту художнього твору необхідно із загального огляду, розглянути частини твору, зрозуміти стиль твору, дослідити взаємоперехід думки і мови, зрівняти позиції автора й дослідника, досягти розуміння через осягнення загальної смислової цілісності тексту твору й переживання і відчуття його духу, виокремити чи розпізнати основну ідею твору. Дослідник виділяє два етапи інтерпретації. На першому необхідно окреслити ідейно-художній авторський задум, для цього потрібно дослідити “внутрішнє ядро” твору, у якому у згорнутому, потенціальному вигляді розташовуються авторські думки, із якого вони і розвиваються. Внутрішня форма перебуває в сутнісній взаємодії з особою автора, яка взята із того чи іншого моменту його життя. На другому етапі необхідно звернутися до техніки інтерпретації, для цього дослідити процес становлення задуму твору [7].

Процес інтерпретації, на думку П. Рікера, є герменевтичним колом – початок береться із життя, проходить через увесь твір і його читача і повертається назад у життя. Проговорення, словесне вираження життєвих ситуацій є обов'язковою умовою людського досвіду. На наступній стадії інтерпретації інтрига стає посередницею між художнім твором і його тлумаченням, а вже на третьому етапі виокремлюються духовні цінності й ідеали, представлені в тексті. Цей етап передбачає пересічення двох світів – художнього твору і читача чи слухача. Інтерпретація художнього твору завершується народженням нової життєвої позиції, новим самоусвідомленням читача і подальшою діяльністю, у якій, насамкінець, і реалізується художній твір – він повертається в життя. Але не в ту точку, з якої все починалося, а в іншу, зсунуту до початку завдяки набуттю читачем нового досвіду і залучення його в подальшому у діяльність.

Як стверджує П. Рікер [9], інтерпретація виконується у двох пластах: у минулому та в теперішньому. Щоб зрозуміти зв'язок між минулим і теперішнім, необхідно знайти спільний смисл. Привласнюючи чужий смисл, інтерпретатор уважає його своїм, відбувається розуміння себе через розуміння інших. Людина – це суб'єкт інтерпретації, цей процес уводить її у контекст культури. Виходячи з цього, мета інтерпретації – подолати відстань між культурною епохою, яку представляє текст твору, та інтерпретатором. Долаючи цю відстань, інтерпретатор стає сучасником тексту твору. Це своєрідний ігровий процес між близькістю і відстанню. Розповідь уписується в повсякденний світ досвіду інтерпретатора, надає йому нових смислових відтінків.

Х. Гадамер уважав, що під час інтерпретації важливо враховувати думку інтерпретатора, оскільки минуле не вдається осягнути, не змінивши його зв'язок із теперішнім. Учений не вважав позицію інтерпретатора упередженою. Інтерпретувати – це означає зрозуміти суть проблеми, її смисл, і лише після цього виокремити чужу думку як таку. Інтерпретація передбачає взаємозв'язок тексту художнього твору й інтерпретатора. Х. Гадамер вводить поняття передінтерпретація – наскільки смисл тексту відповідає власній позиції й очікуванням читача. Вимагається відкритість до думок і позицій іншого. Відкритість передбачає, що інтерпретатор приймає чужу позицію відповідно до цілісності своєї думки і навпаки.

Отже, інтерпретація визначається очікуванням певних смислів, які спираються на вже набутий життєвий досвід особистості. Ці очікування підлягають корекції, якщо того вимагає текст твору. Справжній смисл тексту художнього твору ніколи не вичерпається, наближення до нього – нескінченний процес, який залежить від різних обставин.

Так, інтерпретація означає співвідношення тексту з навколишньою дійсністю, а не лише розуміння того, що хотів донести автор. Призначення, смислова сторона тексту художнього твору полягає в тому, щоб виконувати роль вихідної точки бачення світу, нової орієнтації в ньому. Під час читання важлива особиста зацікавленість інтерпретатора.

Окремі дослідники смисл розглядають як відповідь на поставлене запитання. Зрозуміти окремі висловлювання – значить з'ясувати вихідне питання, на яке воно дає відповідь. Х. Гадамер описував інтерпретаційну процедуру “запитання – відповідь” через герменевтичне коло: текст задає питання інтерпретаторові, тому зрозуміти його і дати правильну відповідь – значить осягнути смисл тексту. “Виконання завершується через створення нової життєвої позиції, через нове саморозуміння читача (“зрозуміти себе, означає зрозуміти себе відносно тексту й отримати від тексту умови нового “Я”), і в подальшій діяльності, через яку реалізується твір – він повертається в життя. Але повертається не в ту точку, де він почався, а в іншу, яка змістилася відносно початку завдяки набутому читачем досвіду і залучення його в діяльність” [6, с. 34].

Сучасні дослідники пропонують інтерпретацію розглядати в контексті діалогічної взаємодії, оскільки читач уступає в діалог з автором. На самому початку ознайомлення з текстом читач відшукує в ньому щось своє, те, що йому близьке, що відповідає його інтересам і запитам. Інтерес виникає там, де щось незрозуміле, внаслідок чого виникають запитання. Запитання до тексту – це вже вихід за його межі, оскільки читач у тексті шукає підтвердження своїм припущенням. Щодо всього тексту фрагмент чи епізод, який доступний, може бути занадто малим, але він дає можливість ставити все нові й нові запитання, завдяки чому поступово рухатися змістом твору, осмислюючи все нові й нові фрагменти, перетворюючи їх на смислові ланки у цілому смислому ланцюгу. Так, виникають зв'язки між раніше не пов'язаними між собою смисловими вузлами, з'являються нові відповіді на раніше поставлені запитання. За такого способу тлумачення і пояснення тексту, інтерпретація носить індивідуальний, суб'єктивний характер, оскільки у кожного читача виникають до тексту твору свої запитання і кожен по-своєму на них відповідає.

Більшість дослідників наголошує, що інтерпретація художнього твору залежить і спирається на особистий досвід читача-інтерпретатора. Під час сприймання тексту читач створює суб'єктивний образ твору, спираючись на свій внутрішній світ. Сприймаючи представлений соціальний зміст, читач перекладає його на мову власного досвіду, який не може бути повністю тотожний досвіду автора. Відсутність власного досвіду компенсується відтворенням у свідомості читача елементів чужого завдяки комунікативному характеру знань, досвіду мовленнєвої комунікації. Сприймаючи текст твору, читач поетапно синтезує його смисловий зміст: від розпізнавання образів окремих мовних одиниць до формування глобального образу тексту твору.

Особистий досвід читача є необхідною умовою адекватного розуміння тексту і підтексту твору, завдяки йому відбувається перехід досвіду митця у читацький досвід. Нові знання додаються до вже набутого досвіду і вводяться в нього як результат розуміння й усвідомлення. Підтекст твору доступний розумінню лише тих читачів, чий набуті знання відповідають досвіду автора.

Таким чином, процес інтерпретації може бути поверхневим або ж мати поглиблений характер. За першого способу читач переносить свій досвід у подієво-змістовий аспект твору і цим ставить себе в центр подій, заглиблюючись в альтернативний світ тексту твору, який сприймає. При цьому смислові одиниці твору співвідносяться з тими, що вже набуті і пережиті читачем. Поглиблена інтерпретація передбачає зміни в досвіді читача. Так, текст твору, який сприймається, читачеві необхідно пережити, внаслідок чого відбувається отождошення власних переживань подібних ситуацій з емоціями персонажів твору, що спонукає читача збагачувати власний досвід новим змістом.

Нові складники досвіду з'являються внаслідок направленої рефлексії, переосмислення й активізації уже накопиченого власного досвіду читача. Коли суб'єкт починає тлумачити і пояснювати для себе змодельований під час сприйняття смисл, він, сам того не усвідомлюючи, змінює його. Колишній досвід забувається індивідуумом, але безслідно не зникає. Він залишається забутим, тобто латентним і пасивним у межах рефлексивної діяльності доти, доки пробуджена рефлексія не активує между особистого досвіду.

Під час інтерпретації рефлексія направлена на осмислення змісту твору, вона залучає все більшу кількість онтологічних картинок із власного досвіду, завдяки чому змінюється ставлення суб'єкта до активного досвіду, до образів, які задіяні в певних ситуаціях, змінюється алгоритм збагачення досвіду. Рефлексія виступає як універсальний зв'язок між новим гносеологічним образом і тим, який уже набутий читачем.

Завдяки рефлексії новий набутий образ адаптується до власного досвіду, змінюючи при цьому ставлення читача до актуального досвіду.

Отже, інтерпретація – це процес, який зближує межі між дійсністю й особистим досвідом читача. Вона чуже наближає, перетворює на більш зрозуміле, дозволяє проявити особисту заохоченість, створити цілісний образ, унаслідок чого зовнішні поняття читач переводить на мову внутрішнього світу. Мета інтерпретації – подолати відчуженість дійсності, описаної у творі, від власного досвіду.

Цілісний образ формується читачем із найрізноманітніших індивідуально обраних концепцій, теорій, аналогій, асоціацій, прикладів із власного і чужого досвіду. Процедура інтерпретації передбачає такі етапи роботи читача над текстом: 1) сприймання тексту (читач повинен поділитися своїми враженнями від прочитаного тексту без аналізу й оцінки); 2) передрозуміння чи передінтерпретація (визначити наскільки зміст тексту відповідає позиції читача, його очікуванням); 3) розуміння чи осмислення підтексту (доцільно з'ясувати, за яких умов створювався твір, суспільно-історичні обставини, біографічні відомості про автора, його особистісні особливості); 4) визначення смислових вузлів у тексті (виділити в тексті основні конфлікти, факти, образи, ключові епізоди, описи, на які читач звернув увагу, які здалися йому цікавими); 5) процедура “запитання – відповідь” до тексту (від читача вимагається розділити текст на смислові вузли чи ключові епізоди і до кожного сформулювати своє запитання і відповідь); 6) процедура “запитання – відповідь” до читача (визначити особисту проблему, яка може пересікатися зі змістом твору, а може торкатися нового погляду на зміст твору).

Під час інтерпретаційної діяльності читач актуалізує почуття і спогади, розрізняє смислові відтінки, які заклав у текст твору автор, усуває протиріччя в тексті між досвідом автора і власним життєвим досвідом, формує запитання, які виникають під час читання. Інтерпретацію можна вважати завершеною, коли в читача більше не виникає запитань до тексту твору. Хоча окремі дослідники вважають, що цей процес нескінченний.

Як відомо, літературознавчий аналіз художнього твору є основою для шкільного аналізу. Не є винятком і процес інтерпретаційної діяльності читача, який описали літературознавці. Сучасному учителю доцільно у своїй роботі з учнями скористатися алгоритмом інтерпретаційної діяльності і зважити на такі фактори, як життєвий досвід учня-читача, емоційність, широта ерудиції, вміння переносити знання і відчуття з одного виду мистецтва на інший, та моделювати свою роботу так, аби науково обгрунтовано розвивати літературну компетентність у школярів.

Використана література:

1. Українська література: 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / уклад. : Р. В. Мовчан, К. В. Таранік-Ткачук та ін. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>
2. Гром'як Р., Ковалів Ю. Літературознавчий словник-довідник. Київ : ВЦ “Академія”, 1997. 752 с.
3. Нечволод Л. Сучасний словник іншомовних слів. Харків : ТОРСІГ ПЛЮС, 2011. 768 с.
4. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. 2-е изд., доп. Москва, 1994. 158 с.
5. Якименко Р. В. Методика изучения литературы 20 века в школе: “серебряный век” русской поэзии : учебно-методическое пособие. Ожно-Сахалинск, 2001. 230 с.
6. Гадамер Х.-Г. Истина і метод (фрагменти). *Читанка з історії філософії*. Книга 6 : Зарубіжна філософія XX ст. Київ, 1993. С. 196–201.
7. Шлейермахер Ф. Герменевтика. Санкт-Петербург : Европейский дом, 2004. 242 с.
8. Дільтей В. Виникнення герменевтики. *Сучасна зарубіжна філософія: течії і напрямки* : хрестоматія. Київ, 1996. С. 33–60.
9. Рікер П. Конфлікт інтерпретацій (фрагмент). *Слово. Знак. Дискурс: антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. С. 227–242.

References:

1. Ukrainsjka literatura: 5–9 klasy. Proghrama dlja zagaljnoosvitnikh navchalnykh zakladiv / Ukladachi R. V. Movchan, K. V. Taranik–Tkachuk ta in. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>
2. Literaturoznavchyy slovnyk-dovidnyk / R. Ghrom'jak, Yu. Kovaliv. Kyiv : VC “Akademija”, 1997. 752 s.
3. Suchasnyj slovnyk inshomovnykh sliv / L. Nechvolod. Kharkiv : TORSIGh PLJuS, 2011. 768 s.
4. Bart R. Yzbrannye raboty. Semyotyka. Poetyka. 2-e yzd., dop. Moskva, 1994. 158 s.
5. Jakyumenko R. V. Metodyka yzuchenyja lyteratury 20 veka v shkole : “serebrjanyj vek” russkoj poezyu: uchebno-metodycheskoe posobyje. Juzhno-Sakhalynsk, 2001. 230 s.
6. Ghadamer Kh.-Gh. Istyna i metod (fraghmenty) // Chytanka z istoriji filosofiji. Knygha 6. Zarubizhna filosofija KhKh st. Kyiv, 1993. S. 196–201.
7. F. Shlej'ermakher. Ghermenevtyka. Sankt-Peterburh: „Evrop. dom”, 2004. 242 s.
8. Diljtej V. Vynyknennja ghermenevtyky // Suchasna zarubizhna filosofija: Techiji i naprjamky. Khrestomatija. Kyiv, 1996. S. 33–60.
9. Riker P. Konflikt interpretacij (fraghment) // Slovo. Znak. Dyskurs: Antologhija svitovoji literaturno-krytychnoji dumky XX st. / Za red. M. Zubryckjkoji. Lviv : Litopys, 1996. S. 227–242.

Дятленко Т. И. О формировании читателем целостного образа во время интерпретации текста художественного произведения

Автор статьи подымает важную для современного литературного образования проблему – формирование интерпретационной компетентности. Действующие школьные документы определили компетентностный, деятельностный и личностно ориентированные подходы к обучению литературе детей в школе как приоритетные. Опрос учителей показал, что их уровень осведомленности процедуры интерпретации художественного произведения читателем

недостаточен. Інтерпретація – поняття, що належить до герменевтики. В статті дається ряд визначень поняття “інтерпретація”, а також проаналізовано твори європейських літературознавців, які обґрунтували окреслену проблему. Вчені назвали види інтерпретаційної діяльності, фактори, від яких вона залежить, прослідкували їх взаємодію, зв'язок з життям читача, запропонували алгоритм інтерпретаційної діяльності. Учителю важливо бути освідженим з поглядами літературознавців на окреслену проблему і опиратися на них, моделюючи глибоку роботу над текстом художественного твору.

Ключові слова: літературне виховання, компетентнісний підхід, літературна компетентність, сприйняття, інтерпретація, інтерпретаційна діяльність, суб'єктивізм, життєвий досвід.

Diatlenko T. I. About the formation of a holistic image by the reader during the art fiction text interpretation

The author of the article raises the problem of formation of interpretive competence that is important for the modern literary education. Current school documents have identified competency, activity and personality oriented approaches to teaching children's literature in school as a priority. A survey among teachers showed that their level of awareness about art fiction interpreting procedure by the reader is not sufficient. Interpretation is the concept that relates to the hermeneutics. In the article are given a number of definitions of the term “interpretation”, as well as the works of European literary critics, which substantiated the outlined problem. Scientists named the types of interpretation activities, the factors on which it depends, traced their mutual influence, the relationship with the existence of the reader, proposed an algorithm for interpretative activity. The teacher needs to be aware on the views of literary critics on a particular problem and rely on them, modeling a profound work on the text of the art fiction.

Key words: literary education, competence approach, literary competence, perception, interpretation, interpretive activity, subjectivity, life experience.

УДК 378.14:331.103.2

Завидівська О. І.

**ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЮ
У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ-УПРАВЛІНЦІВ**

У статті обґрунтовано необхідність інтегративного підходу в змісті здоров'язбережувального навчання студентів-управлінців. Представлено аналіз навчальних планів і виокремлено дисципліни, що через інтеграцію змісту здатні впливати на формування у майбутніх менеджерів здоров'язбережувальних знань, умінь і навичок. Виявлено інтегративні взаємозв'язки у змісті навчальних планів для формування готовності майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації. Розкрито можливість використання інших підходів у системі професійної освіти майбутніх менеджерів для оптимізації інтегративного здоров'язбережувального навчання студентів-управлінців.

Декларовано, що змістовна інтеграція фахових дисциплін у системі професійної освіти майбутніх менеджерів не лише сприятиме формуванню здоров'яорієнтованих управлінських навичок, а й дозволить постійно вдосконалювати методики і технології викладання.

Ключові слова: менеджери, інтегративне навчання, здоров'яорієнтоване управління, здоров'я, професійна підготовка, навчальні дисципліни, студенти-управлінці, система професійної освіти.

Епоха сьогодення вирізняється тим, що стійкий розвиток цивілізації передбачає єдність економічної, природної і соціальної сфери життєдіяльності, а суспільний розвиток розглядають із позиції коеволюції і взаємодії. Найбільший відбиток це накладає на розвиток системи освіти, адже лише зміна свідомості молодого покоління дозволить кардинально змінити підходи і свідомість щодо необхідності здоров'яорієнтованої діяльності на всіх рівнях і у всіх сферах. Науковцями все частіше вивчаються взаємозв'язки, взаємовпливи економічного і людського розвитку, наголошується на необхідності збереження біосфери [1; 2; 8; 11]. Від ефективності сфери управління залежить багато факторів як економічного розвитку, так і людського. Система професійної освіти майбутніх менеджерів визначає якість і формує капітал здоров'я через сферу управління.

Суспільні перетворення і впливи змінюють пріоритети і концепцію системи професійної освіти майбутніх менеджерів. Майбутній випускник-управлінець – мобільна особистість, котра наділена широким колом комунікацій для роботи з людьми. Сьогодні виникла потреба у вдосконаленні здоров'яорієнтованого складника змісту фахових дисциплін, у запровадженні концепції інтегративного навчання людиноцентричному управлінню.

Уперше педагогічна проблема інтеграції була актуалізована Я. Коменським. Згодом проблему інтеграції з різних точок зору розглядали Дж. Локк та І. Песталоцці. Особливості впровадження інтегративного навчання досліджували М. Бойченко, В. Вернадський, Н. Дем'яненко, О. Любарська, О. Олексюк, А. Токарева, Г. Онкович, З. Донець, В. Карачун, В. Кобченко, П. Куляс, Г. Лесик та інші. Серед зарубіжних науковців слід згадати Н. Беннет, Д. Бріджес, М. Хубер та інші.